

הַשְׁתַּחֲוּוּ לֹו כָּל אֱלֹהִים / תהילים פרק צ"ז

שאוּל יונתן וינגורט

מלכות ה' התגלתה במעמד הר סיני, וכל הרחוקים שראו את אותו המעמד – שמחו ורקדו. אחר שנים, נשארה בידינו התורה, ויכולים גם אנו לשמוח בתורה ובמשפטי ה'. לאורך השנים, עובדי האלילים יתביישו, וכל הכוחות ישתחוּו לה', אך רק מי ששומע לדברי התורה יוכל לשמוח.

המזמור

הוא אחד מתוך י"א המזמורים שמיוחסים למשה רבינו, וכך נאמר במדרש תהילים (מזמור צ): אחד עשר מזמורים אמר משה כנגד אחד עשר שבטים... ובכל זאת נראה, שרק חלקו הראשון של המזמור נאמר על תקופתו של משה רבינו, ואילו החלק השני נאמר על ציון ויהודה לאחר הרבה שנים, וכפי שנבחין בניתוח הפרק.

בחלק הראשון של המזמור (א-ו. 42 מילים) מתוארת הופעת מלכות ה' והשמחה בעקבותיה: ה' מִלֶּךְ תִּגַּל הָאָרֶץ, יִשְׁמְחוּ אִיִּם רַבִּים. עֲנַן וְעַרְפֶּל סְבִיבָיו, צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מִכּוֹן כְּסָאוֹ. אֵשׁ לִפְנֵי תִלְהָה, וּתְלַהֲטֵה סְבִיב צְרִיּוֹ. הַאִירוּ בְּרָקִיו תְּבִל, רֵאֲתָהּ וּתְחַל (ו=ותרקוד) הָאָרֶץ. הָרִים כְּדוֹנָג נְמֹסוּ מִלְּפָנָי ה', מִלְּפָנָי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. הַגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צֶדֶקוֹ, וְרֵאוּ כָּל הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ.

התיאורים דומים מאוד לתיאור מעמד הר סיני (שמות יט, טז-יח) ויהי קלת וברקים וענן כבוד על ההר וקל שפר חזק מאד ... והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן. וכן בתיאור של המעמד בספר דברים (ד, יא-יב) ותקרבון ותעמדון תחת ההר, וההר בער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל. וידבר ה' אליכם מתוך האש קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים זולתי קול.

עם זאת, יש להבחין בין התיאורים, שכן פרק זה בתהילים נראה כמתאר מה שקרה לכל העמים עם הופעת מלכות ה', וראו כל העמים כבודו, ולא את מה שקרה לעם ישראל. ואף כאשר מתוארת החרדה בעקבות גילוי המלכות, היא איננה מתארת את חרדת עם

(א) ה' מִלֶּךְ

תִּגַּל הָאָרֶץ,

יִשְׁמְחוּ אִיִּם רַבִּים.

(ב) עֲנַן וְעַרְפֶּל סְבִיבָיו,

צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מִכּוֹן כְּסָאוֹ.

(ג) אֵשׁ לִפְנֵי תִלְהָה,

וּתְלַהֲטֵה סְבִיב צְרִיּוֹ.

(ד) הַאִירוּ בְּרָקִיו תְּבִל,

רֵאֲתָהּ וּתְחַל הָאָרֶץ.

(ה) הָרִים כְּדוֹנָג נְמֹסוּ מִלְּפָנָי ה',

מִלְּפָנָי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ.

(ו) הַגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צֶדֶקוֹ,

וְרֵאוּ כָּל הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ.

(ז) יִבְשׂוּ כָּל עַבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים

בְּאֱלִילִים,

הַשְׁתַּחֲוּוּ לֹו כָּל אֱלֹהִים.

(ח) שְׁמַעְתָּה וּתְשַׁמַּח צִיּוֹן,

ישראל, כמו שכתוב בתורה: וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה, אלא רק את החיל של הארץ: הָאִירוּ בְּרָקִיו תְּבַל, רְאֵתָה וּתְחַל הָאָרֶץ. ואפילו יש מפרשים, שאין "ותחל" שנאמר כאן על הארץ מלשון חיל ורעדה, אלא מלשון מחול וריקוד.

בתהילים ישנו תיאור גם של מה שקורה לאויבי ה': אֵשׁ לְפָנָיו תִּלָּךְ, וּתְלַהֲט סָבִיב צָרָיו. תיאור זה, או דומה לו, איננו כתוב סביב מעמד הר סיני, ואף כאשר משה רבינו חוזר על תיאור מעמד הר סיני, והוא מזהיר על עבודת אלילים, אין זה מתוך כך שעובדי הפסל יתביישו, אלא מתוך התגלות ה': וּנְשַׁמְרְתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם, כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר ה' אֲלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, פֶּן תִּשְׁחַתּוּן וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סֶמֶל תְּבִנִית זָכָר אוּ נְקֵבָה וּגּו' הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן תִּשְׁכַּחוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם, וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיךְ.

במרכז המזמור, הפסוק: יִבְשׂוּ כָּל עֲבָדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְּלִים בְּאֵלִילִים, הַשְּׁתַּחֲוּוּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים. פסוק זה איננו מתאר את מעמד הר סיני עצמו, אלא את מה שקורה לאחר מכן, אולי בעתיד – כולם ישתחוו לה'.

החלק השני של המזמור (ח"ב. 43 מילים) מתאר את שמחת ציון ובנות יהודה למען משפטי ה': שְׁמֵעָה וּתְשַׁמַּח צִיּוֹן, וּתְגַלְּנָה בְּנוֹת יְהוּדָה, לְמַעַן (=בזכות) מִשְׁפָּטֶיךָ ה'. כִּי אַתָּה ה' עֲלִיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ, מְאֹד נְעֻלִית עַל כָּל אֱלֹהִים. אֲהַבִּי ה' שְׁנָאוֹ רַע, שְׁמַר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יִצְיָלָם. אֹרֶע זֶרַע (=טמון) לְצַדִּיק, וּלְיִשְׂרָי לֵב שְׁמָחָה. שְׁמָחוּ צַדִּיקִים בְּה', וְהוֹדוּ לְזִכָּר קִדְשׁוֹ.

החלק הראשון מתאר את שמחת הרחוקים, אלו שרואים את מלכות ה': תִּגַּל הָאָרֶץ, יִשְׁמָחוּ אֵיִם רַבִּים, וְרָאוּ כָּל הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ. ואילו החלק השני מתאר שמחת הקרובים, ששמעו את משפטי ה': שְׁמֵעָה וּתְשַׁמַּח צִיּוֹן, וּתְגַלְּנָה בְּנוֹת יְהוּדָה, לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ ה'.

נראה, כי החלק הראשון באמת מדמה את הופעת ה' במתן תורה, ומתאר את השמחה של הרחוקים – אלו שראו את ההשלכות של מלכות ה'. ואולם, לבני ישראל באותו זמן לא הייתה שמחה. זו הייתה רעדה יותר מאשר גילה. החלק השני נאמר על שנים הרבה יותר מאוחרות, כאשר ציון ויהודה שומעים את משפטי ה', אך אינם רואים את ההתגלות. הם שומרים על המשפטים ושומחים בהם. זהו האור שזורח על הצדיקים, ומביא את השמחה לישרי הלב.

מזמור זה עבור הקרובים איננו מבטא את התגלותה החד-פעמית של מלכות ה', אלא את המשפטים שממשיכים ללוות אותנו כל הזמן. במרכז המזמור, העובדה שכל עובדי הפסל יתביישו, וכל הכוחות ישתחוו לה' – זו בושה שתפתח במהלך הדורות, ועם כל כח שמכיר בה' אנו מתקרבים ליום בו הַשְּׁתַּחֲוּוּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים.

וּתְגַלְּנָה בְּנוֹת יְהוּדָה,

לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ ה'.

(ט) כִּי אַתָּה ה' עֲלִיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ,

מְאֹד נְעֻלִית עַל כָּל אֱלֹהִים.

(י) אֲהַבִּי ה' שְׁנָאוֹ רַע,

שְׁמַר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יִצְיָלָם.

(יא) אֹרֶע זֶרַע לְצַדִּיק,

וּלְיִשְׂרָי לֵב שְׁמָחָה.

(יב) שְׁמָחוּ צַדִּיקִים בְּה',

וְהוֹדוּ לְזִכָּר קִדְשׁוֹ.

להאזנה לשיעור על פרק צ"ז:

penevhamenora.com/tehilim/97

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

לתגובות ולהצטרפות לרשימת התפוצה:

weingort@gmail.com

